

The Roles of Women Leaders in the Nakhon Phanom Province Subdistrict Administration Organizations

Nuntaya Chaipakdee¹ and Nipon Sohheng²

¹M.Pol. Sc. (Master of Political Science), Graduate Student,

²Ph.D. in Political Science (Comparative Politics), Lecturer

Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

E-mail: nunthaya.chaipakdee@gmail.com

105

ปีที่ 22

ฉบับที่ 3

ก.ย.

-

ธ.ค.

2559

Abstract

In this thesis, the researcher studies the roles, factors supporting, problems and obstacles of women leaders in subdistrict administration organization in Nakhon Phanom province in respect to social, economic, and political aspects. A mixed-methodology is used; a qualitative research is set as the basis and a quantitative research is set as the supportive. All analyses and interpretations belong to researchers. Finding are as follows, the women leaders under study played social roles in conducting activities in which communities were assisted in a regular and continuous manner. In the economic aspect, they were able to earn their own living and to support their own families just as men do. In the political aspect, they exercised their voting rights and persuaded villages to vote regularly. Two

supporting factors for the roles played by women leaders were as follows: Personal factors were age, education, economic status, and attitudes in which the need for women to have a role in politics was embraced. External factors were social conditions in which there were positive attitudes toward women. Under such conditions, women were more accepted and women cooperated with one another in establishing women's organizations. Furthermore, The Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550 (2007), Sections 97(2) and 114 emphasizes equal rights and freedom for both genders. Problems and obstacles confronting women leaders were the law, attitudes, and male discrimination. Public agencies and political parties did not provide support.

Keywords : Nakhon Phanom Province, Subdistrict Administrative Organization, woman leaders

บทบาทผู้นำสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนม

นันทยา ไชยภักดี¹ และนิพนธ์ โชะเฮง²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท (สาขารัฐศาสตร์)

²Ph.D. in Political Science (Comparative Politics), อาจารย์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

E-mail: nunthaya.chaipakdee@gmail.com

107

ปีที่ 22

ฉบับที่ 3

ก.ย.

-

ธ.ค.

2559

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ
ปัญหาและอุปสรรค ของผู้นำสตรีในองค์การบริหาร
ส่วนตำบล จังหวัดนครพนม ด้านสังคม เศรษฐกิจ
และการเมือง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (mixed
methods) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและ
ใช้การวิจัยเชิงปริมาณสนับสนุน ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์
และตีความในภาพรวมทั้งหมด ผลการวิจัยพบว่า
ผู้นำสตรีมีบทบาทด้านสังคม คือ ทำกิจกรรมต่างๆ
เพื่อช่วยเหลือชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
ด้านเศรษฐกิจ คือ สามารถทำงานหาเงินเพื่อเลี้ยงดู
ตัวเองและครอบครัวได้เช่นเดียวกับบุรุษ และด้าน
การเมือง คือ ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งและชักชวนให้
ชาวบ้านไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ ปัจจัยที่

เงื่อนไขมี 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนตัว ได้แก่ อายุ การศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น และ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพทางสังคมที่มีทัศนคติ ต่อสตรีในแง่บวก การร่วมมือกันเป็นกลุ่มเป็นองค์กร ของสตรี รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 97 (2) และมาตรา 114 ปัญหา และอุปสรรค คือ กฎหมาย ทัศนคติและการกีดกัน จากเพศชาย รวมทั้งการขาดการสนับสนุนจาก หน่วยงานภาครัฐและพรรคการเมือง

คำสำคัญ: จังหวัดนครพนม, ผู้นำสตรี, องค์การบริหาร ส่วนตำบล

บทนำ

ในสังคมปัจจุบัน หากเรามองไปรอบๆ ก็จะพบว่า สตรีได้ก้าวเข้ามามี “บทบาท” ต่างๆ ทางสังคมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งคำว่า “บทบาท” ดังกล่าว เป็นคำที่มีความสำคัญทั้งในด้านสังคม รัฐศาสตร์ และพฤติกรรม เนื่องจากแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของหน้าที่และการกระทำที่ควรจะต้องแสดงออกในการดำรงตำแหน่งนั้นๆ Mead George Herbert Mead นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ซึ่งมีผลงานโดดเด่นในการคิดและพัฒนาทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ได้อธิบายและให้ความสำคัญกับสิ่งที่อยู่ภายในของมนุษย์ทั้งความคิด ประสิทธิภาพ และพฤติกรรม ว่าล้วนมีส่วนสำคัญต่อความสัมพันธ์ของมนุษย์ผ่านระบบสัญลักษณ์ คือ “ภาษา” และภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดในทฤษฎีของ Mead เมื่อมนุษย์ได้สร้างระบบสัญลักษณ์ขึ้นมา จึงต้องมีการตีความสัญลักษณ์ร่วมกันเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในการสื่อสาร ซึ่งความหมายของสัญลักษณ์ที่ไปสัมพันธ์กับผู้อื่นดังที่กล่าวมานั้น Mead เรียกว่า “การรับรู้บทบาท” ดังนั้น การรับรู้บทบาท คือ การรู้จักบทบาทของผู้อื่นเพื่อจะทำให้เราทราบความหมายและความตั้งใจของผู้อื่น และสามารถตอบสนองการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ (มงคล นาฏกระสูตร, 2559)

นอกจากนี้ บทบาทยังเป็นสิ่งที่คู่กับสถานะภาพ กล่าวคือ คนที่มีสถานะภาพเดียวกันควรมีการแสดงบทบาทเป็นแบบเดียวกัน แต่ในบางครั้ง คนที่มีสถานะภาพแบบเดียวกันก็อาจจะแสดงลักษณะของบทบาทที่ต่างกันได้ ซึ่งการที่คนคนหนึ่งแสดงบทบาทตามกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของคนในสังคมที่อยากให้เป็น เราเรียกการแสดงบทบาทในลักษณะนี้ว่า บทบาทในอุดมคติ (ideal role) เป็นต้น โดยนักสังคมวิทยาบางท่าน เช่น Parson ก็ได้ชี้ให้เห็นว่า บทบาทที่แตกต่างกันนั้น มีแนวโน้มที่เป็นแบบแผนสังเกตเห็นได้ เรียกว่า “Pattern Variable” เช่น คนในสังคมแบบเก่ามักแสดงบทบาทที่เน้นหลักปฏิบัติต่อบุคคลต่างๆ โดยพิจารณาจากความชอบพอส่วนบุคคลและมักคาดหวังความสัมพันธ์หลายด้านพร้อมๆ กัน ส่วนคนในสังคมสมัยใหม่มักจะเน้นความสัมพันธ์ที่มุ่งสู่เป้าหมายเฉพาะด้าน ใช้หลัก

ความสามารถ ถือกฎเกณฑ์เดียวกับทุกคน ทั้งนี้ คนหนึ่งคนอาจมีหลายสถานะภาพและหลายบทบาทตามโครงสร้างของสังคม (จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคนอื่นๆ , 2540, 37-38)

ต่อมาเมื่อสตรีได้ก้าวเข้ามามีบทบาทผู้นำเคียงคู่กับบุรุษ สตรีจึงต้องเรียนรู้บทบาทของการเป็นผู้นำในสังคมควบคู่ไปด้วย โดยแนวคิดและทฤษฎีที่ได้นำมาใช้อธิบายความเป็นผู้นำก็มีอยู่หลากหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ (trait leadership theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีความเชื่อว่าผู้นำเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือโดยกำเนิด (born leader) ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่สามารถพัฒนาได้ ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่ได้มุ่งเน้นตรวจสอบหาลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันระหว่างผู้นำและผู้ตาม แต่ทฤษฎีนี้ยังมีข้อโต้แย้ง คือ การไม่สามารถอธิบายชัดเจนว่า ลักษณะเฉพาะประการใดของผู้นำที่แตกต่างจากผู้ที่ไม่ใช่ผู้นำ เพราะลักษณะเฉพาะบางประการใช้ได้ดีในที่หนึ่ง แต่ก็อาจใช้ไม่ดีอีกที่หนึ่ง ต่อมาจึงนักวิจัยจึงเปลี่ยนความสนใจจากการศึกษา “คุณลักษณะ” ไปเป็น “พฤติกรรม” จึงส่งผลให้เกิดทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม (behavioral leadership theory) (วิโรจน์ สารัตนะ, 2557, 5-8)

ทั้งนี้ถ้าหากพิจารณาเฉพาะบทบาทของผู้นำสตรีทางด้านการเมืองพบว่า ในอดีตความคิดทางประเพณีและวัฒนธรรมทางการเมืองไทย ภาพลักษณ์ของผู้หญิงมีเส้นทางสังคมที่ขัดแย้งบทบาทของหญิงชายไว้อย่างชัดเจน เปรียบเสมือนเส้นขนานที่ไม่มีทางมาบรรจบกันได้ บทบาทของผู้หญิงถูกจำกัดเฉพาะในครอบครัว มีสถานะที่ด้อยกว่าชาย ในขณะที่บทบาทของผู้ชายจะล่องลอยไปนอกเขตบ้าน เป็นจุดศูนย์กลาง และมีหน้าที่ปกป้องดูแลครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามในช่วงระยะเวลาดังกล่าวก็มีผู้หญิงจำนวนหนึ่งที่ก้าวข้ามเส้นแบ่งนั้นมาเป็นผู้นำชุมชนไปจนถึงผู้นำในช่วงที่ประเทศเกิดศึกสงคราม (สุริยา ทอมสัน และ เมทินี พงษ์เวช, 2538, 1-2)

ปี พ.ศ. 2475 ถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของประวัติศาสตร์การเมืองไทย การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ส่งผลให้

ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 ได้บัญญัติรับรองสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งของสตรีเป็นครั้งแรก นับตั้งแต่นั้น รัฐธรรมนูญหลายฉบับต่อๆ มาจึงได้มีการบัญญัติให้หญิงชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน รวมทั้งยังกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย (สุธีรา ทอมสัน และเมทีนี พงษ์เวช, 2539, 2)

ผลจากการให้ความสำคัญและส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าว ทำให้ในปี พ.ศ. 2492 ประเทศไทยได้มีผู้หญิงที่ชนะการเลือกตั้งเข้าสู่รัฐสภาในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหญิงคนแรก คือ นางอรพิน ไชยกาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี และต่อมาในปี พ.ศ. 2519 รัฐบาลชุดปฏิรูปฯ ได้มีการแต่งตั้งสตรีเป็นสมาชิกสภาปฏิรูปฯ 9 คน ในจำนวนสมาชิก 340 คน และที่สำคัญได้มีการแต่งตั้งสมาชิก 2 คน เป็นรัฐมนตรี คือ คุณหญิงเลอศักดิ์ สมบัติศิริ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม และนางวิมลศิริ ชำนาญเวช เป็นรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย (วันทนี วาสิกะสิน, 2546, 25-26) ซึ่งการที่สตรีได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำคัญของประเทศในครั้งนั้น ทำให้สตรีเริ่มมีความสนใจในเรื่องการเมืองและได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น

แต่กว่า 80 ปีผ่านมา สตรีที่เข้าไปมีบทบาททางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ได้เพิ่มจำนวนขึ้นน้อยมาก จากสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี 2554 มีสตรีที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงร้อยละ 15.8 (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2558, 74) ส่วนการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นก็มีจำนวนน้อยไม่แตกต่างกัน โดยสตรีที่ได้รับเลือกเป็นนายกและสมาชิกสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีไม่ถึงร้อยละ 20 ในขณะที่ผู้ชายมีสัดส่วนได้รับเลือกตั้งเป็นนายกและสมาชิกสภาสูงถึงร้อยละ 80-90 (สำนักงานส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย, 2558) ซึ่งนับได้ว่าเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าผู้หญิงอยู่มาก

การเมืองระดับท้องถิ่น เป็นการเมืองระดับเล็กที่มีความใกล้ชิดกับ

ประชาชนมากที่สุด เมื่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีมีสัดส่วนของตัวแทนที่เป็นสตรีน้อย ทำให้การแก้ไขปัญหาตลอดจนการเสนอแนะนโยบายเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสตรีถูกละเลยและไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง เพราะปัญหาของสตรีบางเรื่อง สตรีด้วยกันจะมีความละเอียดอ่อน ช่างสังเกต และสามารถเข้าใจปัญหานี้ได้ดี ขณะที่ตัวแทนที่เป็นผู้ชายจะละเลยและมองข้ามปัญหาเหล่านี้ไป นอกจากนี้ในทางการเมืองนั้น จำนวนผู้หญิงจะผูกผันกับการทุจริตคอร์รัปชันอีกด้วย เหตุเพราะผู้หญิงเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพในการใช้เงินสูง คุ่มค่า และสมประโยชน์ ดังนั้น หากมีผู้หญิงในพื้นที่ทางการเมืองมากก็จะทำให้การทุจริตคอร์รัปชันลดน้อยลง (สถาบันพระปกเกล้า, วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น, 2551, 22)

ทั้งนี้ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา นักวิจัย ผู้ที่สนใจ และผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับสตรีได้มีการทำงานวิจัยและนำเสนองานวิจัยอยู่มากพอสมควร แต่ในบริบทของจังหวัดนครพนม ผู้วิจัยเห็นว่างานที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสตรียังมีอยู่น้อยมาก กล่าวคือ เมื่อมีการศึกษาและวิจัยน้อยทำให้กระบวนการส่งเสริมบทบาทผู้นำสตรีในจังหวัดนครพนมขาดข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม จะเห็นได้จากจำนวนสตรีเข้าไปมีบทบาทในองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งในตำแหน่งบริหาร และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลค่อนข้างน้อย โดยปี พ.ศ. 2558 มีสตรีที่ได้รับเลือกเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน จากจำนวนทั้งสิ้น 81 คน และมีสตรีที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 251 คน จากจำนวนทั้งสิ้น 1,803 คน (สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดนครพนม, 2558) ซึ่งกระจายอยู่ใน 12 อำเภอ 81 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครพนม และถึงแม้ว่าจำนวนผู้นำสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนมจะมีไม่มาก แต่สตรีเหล่านี้ก็สามารถฝ่าฟันอุปสรรคจนสามารถเป็นนักการเมืองท้องถิ่นและสามารถช่วยพัฒนาท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จได้ดีไม่แพ้นักการเมืองชาย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาท ปัจจัยเกื้อหนุน ปัญหา และอุปสรรคของผู้นำสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่น และช่วยสนับสนุนสตรีให้ได้เข้ามามีบทบาทในการเมืองท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นต่อไป

ขอบเขตการศึกษาและวิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับบทบาท ปัจจัยที่เกื้อหนุน รวมทั้ง ปัญหาและอุปสรรค ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ของผู้นำสตรี ใน 12 อำเภอ 81 องค์การบริหารส่วนตำบล ของจังหวัดนครพนม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นหลักและใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) สนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่วนประชากรในการศึกษาสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) โดยกำหนดคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้จำนวนทั้งสิ้น 13 คน ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิ ได้จำนวนตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 154 คน และศึกษาในช่วงเวลาตั้งแต่ เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2554 ถึง เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2558 เนื่องจากเป็นช่วงเวลาในประเทศไทยเกิดกระแสผู้นำสตรี การตรวจสอบข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ได้แก่ เอกสาร การสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม การวิจัยเชิงปริมาณ ทดสอบความเที่ยงตรง (validity) ด้วยวิธี Index of Item Objective Congruence (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ส่วนความน่าเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม (reliability) ได้นำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเดียวกันกับการวิจัย (try-out) จำนวนทั้งสิ้น 30 คน และทดสอบความเชื่อมั่นของการวัดโดยหาค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาค (Cronbach's alpha) ได้เท่ากับ 0.87 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาถอดถ้อยคำให้สัมภาษณ์ อ่านทำความเข้าใจ ตีความ และจัดเป็นหมวดหมู่ ส่วนการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงบรรยาย

(descriptive statistics) คือ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ และค่าเฉลี่ย ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมทั้งหมด

ผลการศึกษา

1. บทบาทผู้นำสตรีด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำสตรีมีบทบาทด้านสังคม คือ ทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยเหลือชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เริ่มต้นจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ศาสนา และประเพณีของคนในท้องถิ่นก่อน โดยยุพา พิละมาตย์ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิมาน (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 มีนาคม 2559) ได้เห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าวว่า “...ไปช่วยงานในหมู่บ้านตลอดเวลา มีงานบุญ งานศพ งานแต่งงาน จะไปช่วยตั้งแต่งงานเริ่ม เตรียมกับข้าว กับปลา ล้างถ้วย ล้างจาน ฯลฯ ช่วยทุกอย่างจนงานเสร็จถึงกลับบ้าน”

ต่อมาผู้นำสตรีจึงมาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กรรมการดูแลผู้ด้อยโอกาสในชุมชน และกรรมการอื่นๆ ที่มีในชุมชน ดังที่สุริมา กุมลา สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลขามเฒ่า (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 18 มีนาคม 2559) ได้กล่าวว่า “เริ่มแรกเลยผู้ใหญ่เขาชวนมาเป็นอสม. เพราะว่าเขาเห็นว่าเราเป็นคน ที่ทำงานช่วยเหลือหมู่บ้านมานาน...”

ส่วนข้อมูลการสำรวจพบว่า ผู้นำสตรีมีพฤติกรรมในการทำงานด้านสังคม 5 ข้อ เฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับบ้อย ($\bar{X} = 3.50$) โดยที่มีพฤติกรรม การชักชวนให้ชาวบ้านช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับบ้อยสูงสุด ($\bar{X} = 3.63$) และการบริจาค หรือการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือเด็ก คนชรา ผู้พิการในชุมชน มีค่าเฉลี่ยบ้อยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.42$) ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ผู้นำสตรีมีพฤติกรรมในการทำงานด้านสังคมบ้อย ประกอบกับตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชนมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ จึงได้เรียนรู้และฝึกประสบการณ์การทำงานในด้านอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวยังได้ช่วยทำให้มีความใกล้ชิดกับชาวบ้าน ได้เรียนรู้นิสัยใจคอซึ่งกันและกัน ส่งผลให้คนในชุมชนยอมรับและเกิดความไว้วางใจ

ผลการวิจัย พบว่า ผู้นำสตรีมีบทบาทด้านเศรษฐกิจ คือ สามารถทำงานหาเงินเพื่อเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้เช่นเดียวกับบุรุษ ส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ ทำนา รับจ้าง และค้าขาย ดังที่ปราณี สุนิกรสมาชิกรสภาคองคการบริหารส่วนตำบลโคกหินแฮ่ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 14 มีนาคม 2559) ได้กล่าวเห็นด้วยว่า “แม่เองทำงานหลายอย่าง ทำนา รับจ้าง พอมาเป็นส.อบต. แล้วแม่ก็แบ่งให้คนเขาเข้าทำนาบ้างเพราะคิดว่าเราได้รับเงินเดือนจากตรงนั้นเหมือนกัน จะได้ทำงานแบบเต็มที่” นอกจากนี้ ผู้นำสตรียังได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพเสริม โดยไพโรจน์ กุลยะ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนสวรรค์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 17 มีนาคม 2559) ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “พี่เป็นสมาชิกหลายกลุ่มในหมู่บ้าน เพราะคิดว่าการรวมกลุ่มทำให้ผู้หญิงเรามีรายได้เพิ่มขึ้น ฝึกความสามัคคีให้กับคนในชุมชน ชาวบ้านเขาก็เห็นว่าเราเป็นคนยังงี้ ทำงานโปร่งใส ไว้วางใจได้หรือเปล่า”

ส่วนข้อมูลการสำรวจ พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมพฤติกรรมผู้นำสตรีด้านเศรษฐกิจเมื่อรวมทั้ง 5 ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.62$) การชักชวนชาวบ้านรวมกลุ่มอาชีพ ($\bar{X} = 3.58$) การเป็นประธานหรือรองประธาน หรือกรรมการของกลุ่มอาชีพ ($\bar{X} = 3.42$) อยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน ส่วนการสนับสนุน หรือประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.08$) และการช่วยเหลือในการจัดให้มีสถานที่จำหน่ายสินค้าในชุมชน ($\bar{X} = 2.75$) นั้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ข้อมูลการสัมภาษณ์และข้อมูลการสำรวจมีความสอดคล้องกันอยู่ในระดับปานกลาง แต่หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ ชักชวนให้ชาวบ้านรวมกลุ่มอาชีพ และเป็นประธาน หรือรองประธาน หรือกรรมการของกลุ่มอาชีพ มีความสอดคล้องกันอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมที่อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ผู้นำสตรีมีความสามารถในการทำงานเพื่อหาเงินได้เช่นเดียวกัน

กับบุรุษได้เข้าร่วมและชักชวนให้ชาวบ้านเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพเสริมอยู่บ่อยๆ ซึ่งสตรีที่มีผลงานโดดเด่นจะได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้นำกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกเห็นว่ามีความสมบัติในการประสานงาน มีความเป็นผู้นำ และมีความโปร่งใสในการทำงาน การที่ผู้นำสตรีได้รับเลือกให้เป็นผู้นำกลุ่มบ่อยๆ จึงมีประสบการณ์ในการทำงาน มีความมั่นใจ กล้าแสดงออก และรู้จักการวางแผนในการทำงาน ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการเข้ามามีบทบาททางการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำสตรีมีบทบาทด้านการเมือง คือ ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งและชักชวนชาวบ้านไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังลงสมัครรับเลือกเป็นผู้นำในชุมชน และสนใจติดตามข่าวสารของผู้นำสตรีในการเมืองระดับชาติอยู่เป็นประจำ ซึ่งสำราญ คำป้อม สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองย่างชั้น (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 11 มีนาคม 2559) ได้กล่าวเห็นด้วยว่า “ถ้ามีการเลือกตั้งในระดับใหญ่ ๆ ก็จะคุยกับชาวบ้านอยู่ตลอดว่ามีใครลงสมัครบ้างในเขตเรา นโยบายเขาดีไหม แล้วพี่ก็ไปเลือกตั้งทุกครั้งไม่เคยขาดคะ” ส่วน วรนาถ วรกิจ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลดอนนางหงส์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 21 มีนาคม 2559) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “พี่เคยลงสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านมาก่อนแล้วได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านมา 3 ปีคิดว่าการที่เรามีนายกหญิงช่วยให้ผู้หญิงเกิดการตื่นตัวที่อยากเข้ามาร่วมในการเมืองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น...”

จากข้อมูลการสำรวจพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมพฤติกรรมผู้นำสตรีด้านการเมืองเมื่อรวมทุกกิจกรรมทั้ง 5 ข้อ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยมาก ($\bar{X} = 4.38$) ชักชวนให้ชาวบ้านให้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.90$) และการพูดคุย หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมือง ($\bar{X} = 3.44$) ก็มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน ส่วนการลงสมัครรับเลือกตั้งในการเมืองระดับท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$) มีเพียงการแจ้งให้หน่วยงานของรัฐทราบ กรณีพบเห็นการซื้อสิทธิ์ขายเสียง หรือ

การทุจริตคอร์รัปชัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.85$)

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ถึงแม้ข้อมูลการสัมภาษณ์และข้อมูลการสำรวจ จะมีความสอดคล้องกันอยู่ในระดับปานกลาง แต่ถ้าพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอสอดคล้องอยู่ในระดับน้อยมาก ประเด็น ชักชวนให้ชาวบ้านให้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง รวมทั้งการพูดคุย หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเมือง มีความสอดคล้องอยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน โดยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมที่อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ผู้นำสตรีส่วนใหญ่มีจิตสำนึกทางการเมืองและมีส่วนร่วมการเมือง ซึ่งการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งและชักชวนให้ชาวบ้านไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งเป็นพฤติกรรมที่ได้ทำสม่ำเสมอ ทั้งนี้จะเป็นเพราะว่าผู้นำสตรีต้องการทำตามกฎหมายและทำตามหน้าที่พลเมือง นอกจากนี้ผู้นำสตรียังลงสมัครรับเลือกเป็นผู้นำในชุมชน และสนใจติดตามข่าวสารกระแสของผู้สตรีในการเมืองระดับชาติ อยู่เป็นประจำประกอบด้วย

2. ปัจจัยที่เกื้อหนุน

ปัจจัยที่เกื้อหนุนบทบาทผู้นำสตรี พบว่า มี 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนตัว ได้แก่ อายุ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และทัศนคติความต้องการของสตรีที่เข้ามามีบทบาททางการเมือง เป็นต้น โดยสนใจ นวลแดง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเทาใหญ่ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 มีนาคม 2559) ได้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยอย่างน่าสนใจว่า “...อย่างแรกใจต้องรักที่จะอยากเข้ามาทำงาน...ความพร้อมของเราเอง ครอบคลุม ฐานะ ฯลฯ มันก็ต้องหลายอย่างประกอบกัน คือ ต้องมี 2 ตา ทั้งตามี (มีฐานะดี) และตาดี (มีความดี) เราถึงจะประสบความสำเร็จคะ...”

ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพทางสังคมที่มีทัศนคติต่อสตรีในแง่บวก ทำให้สตรีได้รับการยอมรับมากขึ้น การร่วมมือกันเป็นกลุ่มเป็นองค์กรของสตรี รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 97(2) และมาตรา 114 ที่เน้นให้ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมกันเพศ ซึ่ง

ไพโรจน์ กุลยะ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพสสวรรค์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 17 มีนาคม 2559) ได้กล่าวเห็นด้วยว่า “เดี๋ยวนี้สังคมก็ลดอคติกับผู้หญิงลงเยอะแล้ว แต่ถ้ามีกฎหมายมันก็ดี มันช่วยให้สังคมมีความยุติธรรม ทำให้ผู้หญิงมีความมั่นใจและอยากจะเข้ามาทำงานการเมืองเพิ่มมากขึ้น”

ส่วนข้อมูลการสำรวจพบว่า ทศนคติทางสังคมของคนส่วนใหญ่ที่มองว่าทั้งสตรีและบุรุษมีความสามารถเท่าเทียมกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 3.96$) การที่สตรีมีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 3.74$) การรวมกลุ่มสตรีเพื่อทำงานช่วยเหลือสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X} = 4.23$) และยังพบว่า การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้สตรีและบุรุษมีสิทธิเท่าเทียมกันนั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X} = 4.30$) ว่าเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนบทบาทผู้นำสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนม ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ข้อมูลการสัมภาษณ์และข้อมูลการสำรวจมีความสอดคล้องกันว่า ทศนคติทางสังคม กฎหมาย การมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี และการรวมกลุ่มของสตรีเพื่อทำงานช่วยเหลือสังคมและชุมชน เป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนบทบาทผู้นำสตรี เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้ได้ช่วยให้สตรีเห็นคุณค่าของตัวเอง มีความมั่นใจในความสามารถของตนเอง และกล้าที่จะก้าวเข้ามาเป็นผู้นำสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนม เพื่อช่วยพัฒนาท้องถิ่นเคียงข้างกับบุรุษ

3. ปัญหาและอุปสรรค

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของผู้นำสตรี คือ กฎหมาย ทศนคติและการกีดกันจากเพศชาย รวมทั้งการขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและพรรคการเมือง กฎหมายสำคัญ ได้แก่ รัฐธรรมนูญ และ พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2547 (แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 6 พ.ศ. 2552) ที่ไม่ได้กำหนดสัดส่วนของจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนม ทั้งสตรีและบุรุษที่ชัดเจน ทำให้จำนวน

สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนมที่เป็นสตรียังไม่เพิ่ม
จำนวนมากเท่าที่ควร ซึ่ง วรนาถ วรกิจ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
ดอนนางหงส์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 21 มีนาคม 2559) ได้กล่าวเห็นด้วย
กับประเด็นดังกล่าวว่า

“กฎหมายรัฐธรรมนูญที่ว่าผู้หญิงกับผู้ชายมีสิทธิ
เท่าเทียมกัน แต่บางครั้งพี่ก็ว่ายังไม่เท่าเทียมกันคะ เพราะ
เวลาลงสมัคร ส.อบต.ก็อยากจะให้กำหนดไปเลยว่าให้เป็น
ตัวแทนหมู่บ้านละ 2 คน ชายหนึ่งคน หญิงหนึ่งคน...พอ
กำหนดกว้างๆ แล้วก็ได้มีหน่วยงานไหนมาสนใจที่จะให้
ผู้หญิงมาลงเล่นการเมืองอย่างจริงจังก็เป็นปัญหาอย่าง
ที่เห็นว่าผู้หญิงน้อยมากที่เข้ามาตรงนี้ และที่เป็นหลายสมัย
ก็ยิ่งน้อย...”

ส่วนข้อมูลการสำรวจพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของผู้นำสตรีของผู้นำสตรี
ได้แก่ การที่กฎหมายที่เกี่ยวกับสตรีไม่ได้ถูกบังคับใช้อย่างจริงจัง มีค่าเฉลี่ย
อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 3.93$) ทศนคติสังคมและการกีดกันจากเพศชาย
มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 3.74$) การที่หน่วยงานรัฐไม่ได้ส่งเสริม
ให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจัง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วย
($\bar{X} = 3.63$) และการที่พรรคการเมืองไม่ได้สนับสนุนให้สตรีเป็นตัวแทนลง
สมัครรับเลือกตั้งอย่างจริงจัง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 3.57$) ว่า
เป็นปัญหาและอุปสรรคของผู้นำสตรีของผู้นำสตรี ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า
ข้อมูลการสัมภาษณ์และข้อมูลการสำรวจมีความสอดคล้องกันว่า กฎหมาย
ทัศนคติ และการกีดกันจากเพศชาย รวมทั้งการขาดการสนับสนุนจากหน่วยงาน
ภาครัฐและพรรคการเมือง เป็นปัญหาและอุปสรรคของผู้นำสตรี เนื่องจาก
ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว ส่งผลให้สตรีขาดโอกาส ขาดความรู้ และ
ประสบการณ์การทำงานในชุมชนที่เป็นระบบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นพื้นฐาน

สำคัญและจำเป็นที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาให้สตรีมีความพร้อมที่จะเข้ามา
มีบทบาทผู้นำในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนม

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง บทบาทผู้นำสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัด
นครพนม มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพ มีจำนวน 13 คน โดยอำเภอเมือง
มีผู้ให้ข้อมูลหลักมากที่สุด มีผู้ที่ดำรงตำแหน่งติดต่อกันนานที่สุด 5 สมัย
มีอายุสูงสุด 66 ปี และมีอายุต่ำสุด 40 ปี ส่วนใหญ่สมรสแล้ว และมีการศึกษา
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีรายได้ค่อนข้างดี และได้เข้าร่วมกิจกรรม
หลากหลายในชุมชนต่อเนื่องยาวนาน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่มีความพร้อม
ในการเป็นผู้นำในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนม ส่วนการวิจัย
เชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนทั้งสิ้น 154 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่
เป็นผู้ที่อยู่ในช่วงวัยกลางคนและมีสถานะสมรส เป็นวัยที่อาจจะไม่มีการะ
ในการเลี้ยงดูบุตรในวัยเรียน หรืออาจจะไม่ต้องรับผิดชอบงานในบ้านมากนัก
อยู่ในชุมชนมานานทำให้มีความคุ้นเคยกับคนในชุมชน ประกอบอาชีพที่มี
รายได้เลี้ยงตัวเอง มีการศึกษาในระดับที่สามารถอ่านออกเขียนได้ และเข้าร่วม
เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนทำให้มีประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งสันนิษฐาน
ได้ว่า กลุ่มสตรีเหล่านี้มีความพร้อมและมีคุณสมบัติในการที่จะเข้ามาเป็น
ผู้นำในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนมเช่นเดียวกัน

2. บทบาทผู้นำสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนม ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

จากการวิจัยพบว่า ผู้นำสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัด
นครพนม มีบทบาทด้านสังคม คือ ได้ทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยเหลือชุมชน
อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เริ่มต้นจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ศาสนา

และประเพณีของคนในท้องถิ่นก่อน ต่อมาจึงมาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กรรมการดูแลผู้ด้อยโอกาสในชุมชน และกรรมการอื่นๆ ที่มีในชุมชน ดังเช่นสุริมา กุมลา วัย 66 ปี ที่ได้รับเลือกให้เข้ามาเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลขามเฒ่า ติดต่อกันยาวนานถึง 15 ปี (พ.ศ. 2544 - ปัจจุบัน) ด้วยอายุที่ค่อนข้างมากในปัจจุบัน คนในหมู่บ้านชะโงม จึงเรียกสุริมาว่า “ยายแดง” ยายแดง ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ตั้งแต่เป็นวัยรุ่นก็มี ความสนใจและได้ทำงานช่วยเหลือคนในหมู่บ้านมาโดยตลอด เพราะคิดเสมอว่าทุกคนในหมู่บ้านก็เปรียบเสมือนญาติ ดังนั้น เวลาที่คนในหมู่บ้านมีงาน เธอจึงทุ่มเททั้งเวลาและกำลังร่างกายช่วยทำงานอย่างเต็มที่ “ยายจะไปช่วย ตั้งแต่วันแรก จนถึงงานเสร็จ ส่งของเรียบร้อยทุกอย่างยายถึงจะกลับบ้าน” ต่อมาเมื่อหมู่บ้านมีงาน ยายแดงจึงได้รับความไว้วางใจให้เป็นแม่งาน “เขาจะมาปรึกษา...มาบอกยายว่าเรามีเงินจัดงานเท่านั้นะยาย จะทำอะไรได้มั่ง บางคนก็จะเอาเงินมาให้ยายจัดการเลยก็มี...”

การได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านที่ต่างคอยช่วยเหลือซึ่งกันในฐานะ “เครือญาติ” ดังนั้น “การตอบแทน” จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ อีกทั้งการมีผลงานจากการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมหลายกลุ่มที่เธอเข้าร่วมได้เป็น “เครือข่ายทางสังคม” ที่มีบทบาทในการสนับสนุน เมื่อเธอตัดสินใจลงสมัครเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เครือข่ายความสัมพันธ์ต่างๆ จึง “ตอบแทน” จนเธอประสบความสำเร็จบนเส้นทางการเมืองท้องถิ่นจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการศึกษาวิจัยนี้สอดคล้องกับ สวัสดิ์ หุ่นยนต์ และชนาธิป บุญยเกตุ (2546) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง สตรีกับบทบาทในการเข้าร่วมองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) : บริบททางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง โดยในบริบททางสังคมนั้น พบว่าสมาชิก อบต.หญิงส่วนใหญ่ ก่อนที่จะมาเป็นสมาชิก อบต. เคยทำงานให้กับชุมชนด้านอื่นๆ มาก่อน เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์และ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ โดยเมื่อผู้นำสตรีได้มีโอกาสทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมดังกล่าวเป็นประจำ ทำให้มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านและได้เรียนรู้นิสัยใจคอ

ซึ่งกันและกัน คนในชุมชนจึงยอมรับและเกิดความไว้วางใจสนับสนุนให้เป็นผู้นำ

บทบาทด้านเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำสตรีสามารถทำงานหาเงินเพื่อเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้เช่นเดียวกับบุรุษ ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ ทำนา ไร่ข้าว และค้าขาย นอกจากนี้ยังได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนเพื่อพัฒนาอาชีพเสริม เช่นกรณีของดาวรุณี สุพันธ์ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลดอนนางหงส์ ที่ได้เล่าถึงการทำงานเพื่อหารายได้ของเธอให้ผู้วิจัยฟังว่า ตัวเธอจบการศึกษาระดับปริญญาตรี เคยทำงานเป็นไกด์มาก่อน ด้วยการเป็นลูกสาวคนเดียวของครอบครัว พ่อกับแม่จึงอยากให้เธอมาทำงานใกล้บ้าน “พี่กลับมาทำงานที่บ้านเราเพราะพ่อแม่ท่านเป็นห่วง อยากให้มาทำงานทำแถวบ้าน ที่ทางบ้านพี่ก็พอมี” เริ่มแรกเธอได้มาเป็นบัณฑิตอาสา และต่อมาจึงช่วยที่บ้านทำเกษตรหลายอย่าง เมื่อเธอแต่งงานครอบครัวของเธอจึงได้ยกที่นาให้และสามีก็ได้มาช่วยทำงาน การมีที่ทำกินโดยเธอถือกรรมสิทธิ์จึงส่งผลให้เธอมีบทบาทด้านเศรษฐกิจและมี “อำนาจ” ในการครอบครองปัจจัยทางการผลิตเหนือสามี และการมี “อำนาจ” ดังกล่าว จึงส่งผลให้ดาวรุณีมีบุคลิกความเป็นผู้นำและกล้าที่จะตัดสินใจ สอดคล้องกับธีรนาถ กาญจนอักษร (2542, หน้า 102) ที่ได้กล่าวถึงรายได้ของสตรีในภาคเกษตรกรรมจากเอกสารรายงานการกระจายรายได้ของประเทศไทย กองบัญชาประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยพบว่า “ครัวเรือนที่มีหัวหน้าเป็นหญิง มีโอกาสที่จะเป็นครัวเรือนจนน้อยกว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าเป็นชาย” แสดงให้เห็นว่า สตรีในชนบทมีบทบาทสำคัญในการทำงานเพื่อหารายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว ดังนั้น ในด้านเศรษฐกิจบทบาทของสตรีจึงอาจไม่ใช่ข้างเท้าหลังที่คอยเดินตามสามีโดยไม่มี “สิทธิ” ในการ “ตัดสินใจ” อย่างที่เราได้สร้างภาพความเข้าใจบทบาทหญิง-ชายเช่นในอดีต แต่ในทางตรงกันข้าม สตรีที่สามารถครอบครองปัจจัยการผลิตเหนือชายดังกล่าวได้มี “อำนาจ” และมีบทบาทหลักในการ “ตัดสินใจ” ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชน ซึ่งทัศนคติทางสังคมที่มองว่า สตรีมีความอ่อนแอ ขาดความรู้ และต้องพึ่งพิงรายได้จากการทำงานของสามี จึงไม่ได้

เป็นความที่ตายตัวเสมอไป รวมทั้งงานศึกษาวิจัยนี้ก็มีส่วนคล้ายคลึงกับงานของ กาญจนา แก้วเทพ (2535) ที่พบว่า ในมิติด้านเศรษฐกิจ คนอีสานส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นหญิง ชาย หรือเด็ก ต่างมีบทบาทหน้าที่ในการทำงานและมี บทบาทในสังคมเช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างด้านอายุ เพศ และ สรีระทางร่างกาย แต่ได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงานให้เหมาะสม โดยที่ไม่ได้แบ่งว่างานของใครมีความสำคัญมากกว่ากัน ซึ่งงานวิจัยของ กาญจนายังเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่า ในด้านเศรษฐกิจ สตรีอีสานมีบทบาท เดียงบาเคียงไหล่กับผู้ชายมาโดยตลอด การทำงานและมีรายได้จึงสร้างความมั่นใจ ทำให้สตรีเห็นคุณค่าของตัวเอง และมีความกล้าที่จะตัดสินใจ เข้ามาเป็นผู้นำสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนม

ส่วนบทบาทด้านการเมืองนั้น ผลการศึกษายังพบว่า ผู้นำสตรีได้ไปใช้ สิทธิเลือกตั้งและชักชวนให้ชาวบ้านไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ผู้นำสตรียังลงสมัครรับเลือกเป็นผู้นำในชุมชน รวมทั้งสนใจติดตามข่าวสาร กระแสของผู้นำสตรีในการเมืองระดับชาติอยู่เป็นประจำ เช่น โฟโรจน์ กุลยะ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนสวรรค์ ผู้นำสตรีที่ผู้วิจัยคิดว่ามี บทบาทด้านการเมืองโดดเด่นที่สุดในจังหวัดนครพนม เนื่องจากเธอเป็นสตรี เพียงคนเดียวที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โพนสวรรค์ จากจำนวนสมาชิกสภาฯ ทั้งสิ้น 22 คน และได้รับการเลือกตั้งติดต่อกันถึง 5 สมัย ยาวนานถึง 17 ปี (พ.ศ. 2542 - ปัจจุบัน) รวมทั้งเธอยังมีผลงาน เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนทั้งในระดับหมู่บ้าน อำเภอ และระดับจังหวัด

“พี่เข้ามาทำงานการเมืองเพราะใจรัก อยากจะมาเป็นปากเป็นเสียงให้ชาวบ้านงานในหมู่บ้านพี่ก็จะช่วยทุกอย่าง... มีตำแหน่งอะไรที่พี่ทำได้พี่ก็ลงสมัคร เพราะการมีตำแหน่ง มันก็จะทำให้เรามีปากมีเสียง ถ้าเราพูดข้างนอก พูดอยู่ในบ้าน มันไม่สามารถแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านเราได้...” (โฟโรจน์ กุลยะ, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 17 มีนาคม 2559)

จากคำบอกเล่าของไฟโรจน์แสดงให้เห็นว่า การทำงานช่วยเหลือคนในหมู่บ้านของเธอนั้น เธอมี “เป้าหมาย” ของการทำงานเพื่อให้ได้มาเป็น “ผู้นำ” เพื่อจะมี “อำนาจ” ในการ “ตัดสินใจ” แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของคนในหมู่บ้านอย่างเป็นรูปธรรม บทบาททางการเมืองของเธอใน “ความเป็นสตรี” จึงมีจุดเด่นและช่วยเติมเต็มมุมมองใน “ความเป็นชาย” ที่ขาดหายไป การนำจุดเด่นของสตรีในการ “ใส่ใจรายละเอียด” มาปรับใช้ในการทำงานดังกล่าว จึงเป็นเหตุให้ไฟโรจน์ประสบความสำเร็จบนเส้นทางการเมืองท้องถิ่น สอดคล้องกับสถาบันพระปกเกล้า, วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น (2551) ว่า คุณสมบัติพื้นฐานของผู้หญิงบางประการที่ควรจะเป็น “จุดเด่น” ในทางการเมืองเพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองนั้น เช่น ความละเอียดรอบคอบ ช่างสังเกตของผู้หญิง ซึ่งจะช่วยให้เกิดการทำงานที่ครอบคลุมทุกด้าน และเป็นประโยชน์มากที่สุด และยิ่งสอดคล้องกับอุดมเดช ดวงแก้ว (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทผู้นำสตรีในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นของเทศบาลนครเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำสตรีมีความสนใจทางการเมืองจะติดตามผลการเลือกตั้งและการพบปะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในท้องถิ่นด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้นำสตรีจะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เช่น สมาชิกสภาจังหวัด(ส.จ.) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ส.ส.) สมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ผู้นำสตรีเคยช่วยผู้สมัครหรือพรรคการเมืองหาเสียง ช่วยโฆษณาให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีการติดตามข่าวสารทางการเมืองมาก สื่อที่ใช้ในการติดตาม คือ โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ และวิทยุกระจายเสียง

3. ปัจจัยที่เกื้อหนุนบทบาทผู้นำสตรี

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เกื้อหนุนบทบาทผู้นำสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนมมี 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนตัวของสตรีเอง ซึ่งได้แก่ อายุ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และทัศนคติความต้องการของสตรีที่เข้ามามีบทบาททางการเมือง เป็นต้น และปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพทางสังคม

ที่มีทัศนคติต่อสตรีในแง่บวกทำให้สตรีได้รับการยอมรับมากขึ้น การร่วมมือกันเป็นกลุ่มเป็นองค์กรของสตรี รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 97(2) และมาตรา 114 ที่เน้นให้ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมกันทางเพศ อย่างเช่นกรณีของ จิตติพิพย์ กิตติศรีวรพันธุ์ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนตาล ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่จะเข้ามาทำงานการเมือง โดยเธอได้เล่าถึงสิ่งที่เธอคิดว่าทำให้เธอประสบความสำเร็จบนเส้นทางการเมืองท้องถิ่นให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ใจต้องรักก่อนเป็นอันดับแรก เพราะงานการเมืองเป็นงานที่ต้องเสียสละมากแล้วก็ต้องมาคิดว่าเราเคยทำอะไรช่วยเหลือในหมู่บ้านบ้าง และที่สำคัญถ้าเราจะลงสมัครต้องได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านเพราะถ้าชาวบ้านเขาไม่สนับสนุนต่อให้เราทุกอย่างพร้อมก็ไม่ได้หรอกคะ...” (จิตติพิพย์ กิตติศรีวรพันธุ์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 22 มีนาคม 2559)

หากจะพิจารณาคุณสมบัติของจิตติพิพย์ก็จะพบว่า เธอมีความพร้อมในการที่จะมาเป็นผู้นำ กล่าวคือ ในปี 2548 ที่เธอตัดสินใจลงสู่สนามการเมืองท้องถิ่นเป็นครั้งแรก เธอจบการศึกษาระดับปริญญาตรีซึ่งในช่วงเวลานั้นถือว่าเป็นการศึกษาในระดับที่สูงกว่าคนในหมู่บ้านมาก มีประสบการณ์ในการทำงานที่สำนักงานสถิติแห่งชาติถึง 16 ปี ชาวบ้านจึงให้การยอมรับในความรูความสามารถ และครอบครัวของเธอมีฐานะดี ส่วนปัจจัยภายนอกนั้น การที่เคยทำงานช่วยเหลือสังคมและหมู่บ้านมาโดยตลอด ทำให้คนในชุมชนเห็นผลงานของเธอ อีกทั้งเธอยังเป็นประธานกลุ่มต่างๆ หลายกลุ่มในหมู่บ้าน ซึ่งการเป็นประธานกลุ่มทำให้เธอมี “อำนาจ” และกลุ่มต่างๆ ดังกล่าวนั้น ถือเป็น “เครือข่ายทางสังคม” ที่สำคัญในการช่วยสนับสนุนให้จิตติพิพย์ประสบความสำเร็จ ได้รับคะแนนเสียงเป็นอันดับหนึ่งในพื้นที่ 3 สมัยติดต่อกัน (พ.ศ. 2548-ปัจจุบัน) สอดคล้องกับฉัตรลัดดา จุลเพชร (2548) ที่พบว่า การที่สตรี

ก้าวมาสู่ผู้นำท้องถิ่นได้ ต้องมีบทบาทการต่อสู้ที่เริ่มตั้งแต่ภายในครอบครัว จนถึงสังคมภายนอก และมีปัจจัยที่ผลักดันให้ผู้นำสตรีสามารถเข้าสู่การเมืองท้องถิ่นได้สำเร็จ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์กับกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มนักการเมือง ค่านิยมในฐานะความเป็นผู้นำสตรี พลังกลุ่มเครือข่ายสตรี และอำนาจการครอบครองปัจจัยการผลิต ซึ่งต่างมีความสำคัญและสัมพันธ์ต่อกันอย่างต่อเนื่อง

4. ปัญหาและอุปสรรคของผู้นำสตรี

จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของผู้นำสตรี คือ กฎหมายทัศนคติ และการกีดกันจากเพศชาย รวมทั้งการขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและพรรคการเมือง กฎหมายสำคัญ ได้แก่ รัฐธรรมนูญ และ พ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2547 (แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 6 พ.ศ. 2552) ที่ไม่ได้กำหนดสัดส่วนของจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสตรีและบุรุษที่ชัดเจน ทำให้จำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนม ที่เป็นสตรียังไม่เพิ่มจำนวนมากเท่าที่ควร ดังเช่นสมใจ นวลแดง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเทาใหญ่ ที่ได้เล่าถึงสิ่งที่คิดว่าเป็นปัญหาในการดำเนินบทบาททางการเมืองของสตรีให้ผู้วิจัยฟังว่า

“แม้ว่ากฎหมายสำคัญที่สุด ถ้ามีกฎหมายออกมาแต่ไม่ปฏิบัติตามมันก็ทำให้เราทำงานลำบาก คือ เหมือนเขาเลือกปฏิบัติน่าจะระบุให้ชัดเจนไปเลยว่า ส.อบต.ให้มีหมู่บ้านละ 2 คน ผู้ชายคน ผู้หญิงคน เพราะว่าคนในหมู่บ้านแม่ผู้หญิงก็มีเยอะเท่าๆ กับผู้ชาย ผู้หญิงควรได้มาเป็นผู้หน้าบ้าง ไม่ใช่ว่ามีแต่ผู้ชายอย่างเดียว ถ้าเป็นแบบนี้เรื่องไหนที่ ส.อบต. ผู้ชายเขาไม่เอาด้วย โหวตยังงี้เราก็กแพ่เขา” (สมใจ นวลแดง, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 มีนาคม 2559)

กรณีของสมใจแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้การมีพ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2547 (แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 6 พ.ศ. 2552) จะเป็นช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าปัญหาและอุปสรรคของผู้นำสตรีในประเด็นกฎหมายนั้นยังขาดการให้ความสำคัญในมิติของสภาพการบังคับใช้ร่วมอยู่ด้วย สอดคล้องกับสถาบันพระปกเกล้า, วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น (2551) ที่ได้สรุปสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับประเด็นเรื่องบทบาทของผู้หญิงในทางการเมือง ได้แก่ (1) สังคม ยังมีทัศนคติโน้มเอียงไปสู่ความเท่าเทียมกันทางเพศ และ (2) การขาดสภาพบังคับใช้อย่างจริงจัง เนื่องจากบทบัญญัติทางกฎหมายระบุเพียงว่า “คำนึงถึง” จึงทำให้เห็นประเด็นเรื่องความเท่าเทียมกันในทางเพศไม่ได้ปรากฏในกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดผลบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

เมื่อพิจารณาพื้นที่ทางการเมืองของสตรีในระดับโลก โดยพิจารณาจาก World Average ในช่วง พ.ศ. 2544-2550 จะพบว่า มี ส.ส. ที่เป็นผู้หญิงทั่วโลกคิดเป็นร้อยละ 17.9 และเป็น ส.ว. ร้อยละ 16.7 และเมื่อพิจารณาเจาะลึกเป็นรายประเทศจะพบว่า มี 20 ประเทศ มีสัดส่วนผู้หญิงในการเมืองระดับชาติ (เห็นเฉพาะกรณีการเลือกตั้ง ส.ส.) เกินกว่าร้อยละ 30 โดยมีจำนวน 17 ประเทศได้ใช้ระบบ “โควตา” หรือ “มาตรการพิเศษ” แต่อีก 3 ประเทศไม่ได้ใช้ระบบมาตรการพิเศษ (สถาบันพระปกเกล้า, วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น, 2551, หน้า 17) ดังนั้น จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยและประกอบกับข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ประเทศไทยควรใช้ระบบ “โควตา” หรือ “มาตรการพิเศษ” เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จในการเพิ่มสัดส่วนจำนวนสตรีในเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจจะใช้วิธีการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาองค์การ

บริหารส่วนตำบล ที่แต่เดิมได้กำหนดให้แต่ละหมู่บ้านมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่บ้านละ 2 คน เป็นให้มีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่บ้านละ 2 คน เป็นชาย 1 คน และเป็นหญิง 1 คน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2535). กระบวนการเรียนรู้เชิงสังคมในครอบครัว ด้านบทบาทหญิง-ชาย : ศึกษากรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน **การประชุมวิชาการเรื่อง กระบวนการเรียนรู้เชิงสังคมในครอบครัว ด้านบทบาทหญิง-ชาย**. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการการศึกษาอาชีพ และวัฒนธรรม.

Kaewthep, K. (1992). Social learning Process in the Family. Male-Female Role: A Case Study in the Northeast. In **Conference Social Learning Process in the Family. Male-Female Role** (p.84). Bangkok: Subcommittee on Vocational Education and Culture. (in Thai).

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์, เฉลียว ฤกษ์จุฬิมล, ประพีร์ วิริยะสมบูรณ์, เสาวคนธ์ สุดสวาสต์, สุดา ภิรมย์แก้ว และ สุรพันธ์ เพชรภา. (2540). **สังคมวิทยา**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

AdiWathanasit, C., Roekruchiphimon, C., Wiriyasombun, P., Sutsawat, S., Phiromkao, S. and Phet Rapha, S. (1997). **Sociology** (8th ed.). Bangkok: Kasetsart University Press. (in Thai).

ฉालิตมา จุลเพชร. (2548). **บทบาทผู้นำสตรีในการปกครองท้องถิ่น : กรณีศึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบล**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Jullapech, T. (2005). **The Roles of Woman Leader in Local Government**

- : **A Case Study of Chief Executive of Subdistrict Administration Organization.** Master of Art Program in Government Thesis, Chulalongkorn University. (in Thai).
- ธีรนาถ กาญจนอักษร. (2542). **หญิงชายกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.** กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์.
- Kanchanaakson, T. (1999). **Woman, Man and Social Change.** Bangkok: Edison. (in Thai).
- มงคล นาฏกระสูตร. (2559). **ทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.** สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2559, สืบค้นจาก https://docs.google.com/document/d/1zCz-b1SI-xSf7Oix48oMkV3ZFfkShOGg1rG3OVOet6o/edit?hl=en_US#heading=h.mysxlu7qstji.
- Natkrasut, M. (2015). **Sociological and Anthropological Theory.** Retrieved September 18, 2016, from https://docs.google.com/document/d/1zCz-b1SI-xSf7Oix48oMkV3ZFfkShOGg1rG3OVOet6o/edit?hl=en_US#heading=h.mysxlu7qstji. (in Thai).
- วันทนี วาสิกะสิน. (2546). **สังคมสงเคราะห์แนวสตรีนิยม ทฤษฎีและการปฏิบัติงาน.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Wasikasin, W. (2003). **Feminist Socialization: Theory and Practice** (2nd ed.). Bangkok: Thammasat University Press. (in Thai).
- วิโรจน์ สารัตนะ. (2557). **ภาวะผู้นำ ทฤษฎีและนันทักษะร่วมสมัยปัจจุบัน.** กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- Saratana, W. (2014). **Leadership, Theories and Various Contemporary Views.** Bangkok: Thipayawisut. (in Thai).
- สถาบันพระปกเกล้า, วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น. (2551). **สตรีกับการเมือง ความจริง พื้นที่ทางการเมือง และการขับเคลื่อน.** นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

King Prajadhipok's Institute, College of Local Government Development

(2008). **Women and Politics, Reality: Political Space and**

Movement. Nonthaburi: King Prajadhipok's Institute. (in Thai).

สรัสวดี หุ่นพยนต์ และชนาธิป ปุณยเกตุ. (2546). รายงานการวิจัยเรื่อง

สตรีกับบทบาทในการเข้าร่วมองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)

: บริบททางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร.

Hunphayon, S. and Punyaket, C. (2003). **Research Report on Women**

Participation Role in Tambon Administrative Organization:

Social Cultural and Political Contexts. Bangkok: Thammasat

University, Graduate Office of Volunteers. (in Thai).

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2558). รายงานประจำปี 2558.

กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

Office of Women's Affairs and Family Institutions. (2015). **Annual**

Report 2015. Bangkok: n.p. (in Thai).

สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดนครพนม. (2558). จำนวนข้อมูลนายกและสมาชิก

สภาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครพนม ปี พ.ศ.

2558. นครพนม: สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดนครพนม.

Local office in Nakhon Phanom. (2015). **Number of Prime Information**

and Member of Subdistrict Administrative Organization

Council in Nakhon Phanom Province, 2015. Nakhon

Phanom: Local office in Nakhon Phanom. (in Thai).

สำนักงานส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย. (2558). ข้อมูลผู้บริหารและ

สมาชิกสภาท้องถิ่นจำแนกเพศทั่วประเทศ ปี 2554. ค้นเมื่อวันที่

15 พฤศจิกายน 2558, จาก [http://www.gender.go.th/template.](http://www.gender.go.th/template.php?vname=report/mainreport.html)

[php?vname=report/mainreport.html](http://www.gender.go.th/template.php?vname=report/mainreport.html)

Office for the Promotion of Gender Equality. (2015). **Executive Information**

- and Local Council Members, Gender Identification, 2011.**
Retrieved November 15, 2015, from <http://www.gender.go.th/template.php?vname=report/mainreport.html>. (in Thai).
- สุธีรา ทอมสัน และเมทีนี พงษ์เวช. (2538). **ผู้หญิง : กระแสหลักของการปรับเปลี่ยนสังคมใน 5 ปีข้างหน้า**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา.
- Thomson, S. and Bhongsvej, M. (1995). **Women: The Mainstream of Social Change in the Next 5 Years**. Bangkok: Institute for Gender Role Research and Development. (in Thai).
- สุธีรา ทอมสัน และเมทีนี พงษ์เวช. (2539). **สิทธิสตรีไทยในรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา.
- Thomson, S. and Bhongsvej, M. (1996). **Thai woman rights in the Constitution**. Bangkok: Institute for Gender Role Research and Development. (in Thai).
- อุดมเดช ดวงแก้ว. (2555). **บทบาทผู้นำสตรีในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นของเทศบาลนครเชียงราย**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Doungaew, U. (2012). **The Role of Women as Leaders in Local Government of Chiang Rai Municipality**. Master of Arts (Political Science), Chiang Mai University. (in Thai).

